

Actinotia hyperici (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), een nieuwe soort voor de Belgische fauna (Lepidoptera : Noctuidae)

Aubin DE TURCK

Abstract. *Actinotia hyperici* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), a new species to the Belgian fauna (Lepidoptera : Noctuidae). The author caught one female of this species at Anderlecht (near Brussels) on 11.VIII.1987. This moth is a circum-mediterranean and Asian species.

Résumé. *Actinotia hyperici* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), une espèce nouvelle pour la faune belge (Lepidoptera : Noctuidae). Une femelle de cette espèce a été capturée par l'auteur le 11.VIII.1987 à Anderlecht (province de Brabant). L'espèce est considérée comme méditerranéo-asiatique.

De Turck, A. : Steenweg op Ninove 370, B-1080 Brussel.

Inleiding

Op 11 augustus 1987, na een warme dag met temperaturen hoger dan 25°C ving ik rond 23.30 u het uiltje *Actinotia hyperici* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER) op mijn menglichtlamp (MLL 160 W Philips) te Brussel. De temperatuur op mijn dakterras (2de verdieping) bedroeg toen nog ongeveer 23°C. Diezelfde avond was er tussen 23.00 en 24.30 u een ware invasie van gamma-uilen (*Autographa gamma* L.), namelijk 28 exemplaren. Zulke aantallen maakte ik de laatste jaren nooit mee. De dag ervoor kreeg ik op het laken geen enkele *gamma* en de dag erna slechts 2 exemplaren. Nakijken in de naamlijsten van DE PRINS (1983) en LEMPKE (1976) leverde mij niets op en ook in de catalogus van HACKRAY & SARLET (1975-1981) staat de soort niet vermeld. *Actinotia hyperici* wordt hier dus voor het eerst uit België vermeld.

Figuur 1 : *Actinotia hyperici* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), Anderlecht (prov. Brabant), 1.VIII.1987, leg. A. DE TURCK.

Verspreiding

Deze Euro-pontische soort is in alle Europese landen gevonden met uitzondering van Nederland, de Britse eilanden en IJsland. In de U.S.S.R. ontbreekt de soort in vele republieken, maar vangsten zijn bekend uit Wit-Rusland, Oekraïne, de Krim, Moldavië en Armenië. Buiten Europa wordt de soort aangegeven van Turkije, Noord-Syrië, Israël, Iran en Irak. Overal staat de soort bekend als zeldzaam; men vindt slechts afzonderlijke exemplaren.

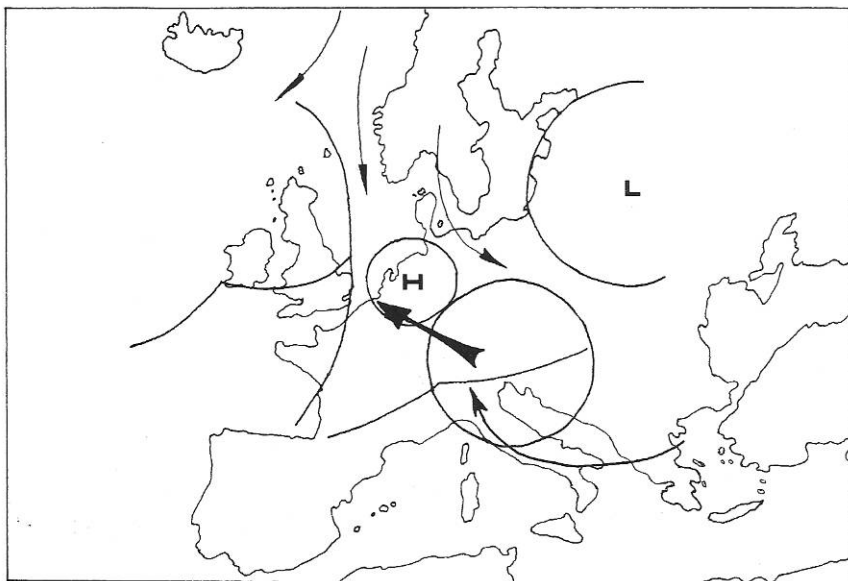
Levenswijze

De soort leeft in droge biotopen, open plekken in bossen en bosranden, vooral op plaatsen waar de voedselplant (*Hypericum*) niet talrijk groeit.

Slechts de onderste bladeren worden gegeten en overdag schuilt de rups onder afgevallen bladeren. De pop overwintert in een spinsel. Volgens FORSTER & WOHLFAHRT (1971) is de rups violetbruin met donkere, ovale rugvlekken, de ruglijn en de nevenruglijn geelwit, de zijdestrepen witachtig naar boven toe begrensd met een brede, donkere streep. De kop helbruin, het halsschild donkerbruin met drie langlijnen. In Noordwest-Europa vliegt de soort in twee generaties : de eerste in mei-juni, de tweede in juli-augustus. In Zuidwest-Europa komen drie generaties per jaar voor.

Mogelijke herkomst

De mogelijke herkomst van het Brussels exemplaar zochten we op door middel van weerkaarten, mij bereidwillig ter beschikking gesteld door een der vaste amateur-meteorologen van het Belgisch Trekvliedonderzoek. De dagen voor de vangst (9 en 10 augustus) waren onze streken onder invloed van winden van polaire oorsprong, koud en winderig en bijgevolg voor trek onmogelijk. De weersituatie op 11 augustus (weerkaarten van 7 en 13 uur) is helemaal anders en vrij interessant : noordelijke luchtstromingen bepalen nog steeds de weersituatie boven Skandinavië (lage drukgebied) en de Britse eilanden (depressie). Het hoge drukgebied heeft zich pal boven Nederland genesteld en de winden die rond het hoge drukgebied wentelen brengen ons winden uit zuidelijke tot zuidoostelijke richtingen. Echt uitsluitel van herkomst kunnen wij uit de weerkaarten niet opmaken, toch is een zuidelijke herkomst waarschijnlijk uit het gebied omgeven door een cirkel op het kaartje (Figuur 2). Dit gebied beslaat min of meer Zuid-Duitsland, Noord-Italië en

Figuur 2 : Weersituatie Europa op 11.VIII.1987 (weerkaart van 7 uur)

een deel van de Balkan. In elk van deze gebieden is het voorkomen van *Actinotia hyperici* bewezen.

Besluit

Het verzamelde exemplaar van *Actinotia hyperici* behoort tot de tweede generatie. Het voorkomen in gezelschap van grote aantallen gamma-uilen laat vermoeden dat op 11.VIII.1987 een immigratiegolf van nachtvlinders plaats vond waar dit exemplaar deel van uitmaakte. De soort is nieuw voor de Belgische fauna.

Dankwoord

Ik wens speciaal Willy TROUKENS te danken die mij in mijn beginjaren steeds met raad en daad bijstond, verder de heren M. FAQUAET en W. DE PRINS voor opzoeken in hun omvangrijke bibliotheek. Ook een speciaal dankwoord aan de heer P. GIELEN voor het bezorgen van de weerkaarten en hun interpretatie.

Bibliografie

- De Prins, W.O., 1983. Systematische naamlijst van de Belgische Lepidoptera. - *Entomobrochure* 4, Antwerpen.
- Forster, W. & Wohlfahrt, Th.A., 1971. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas* 4.Band Eulen (Noctuidae). Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- Hackray, J. & Sarlet, L.G., 1975-1981. Catalogue des Macrolépidoptères de Belgique, vol. 2. - Supplément à *Lambillionea*.
- Lempke, B.J., 1976. *Naamlijst der Nederlandse Lepidoptera*. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.

Boekbespreking

Boeken, M. : *De Loopkevers (Cicindelidae en Carabidae) van Nederland.*

15 x 21 cm, 155 p., Jeugdbondsuitgeverij, te bestellen bij J.N.M., Kortrijkspoorstraat 140, 9000 Gent, 150,- BF.

Deze nieuwe loopkevertabel is voor het Nederlandstalige gebied in vele opzichten een opmerkelijke en lang verwachte verbetering. Door het ontbreken van vele soorten alsook de zeer gebrekkige en soms misleidende sleutels was het werk van VENEMA (1969) immers praktisch onbruikbaar geworden. Mede dankzij de recente basiswerken van FREUDE et al. (1976) en LINDROTH (1974) is de huidige sleutel tot stand kunnen komen. Daarenboven is dit werkje zeer verzorgd en overzichtelijk uitgegeven, rijkelijk geïllustreerd en voorzien van interessante notities. Heel informatief zijn ook de generaliserende, inleidende delen over de biologie en ecologie van de loopkevers alsook nuttige tips voor het vangen en determineren ervan. Ons inziens is het deel «Onderzoek» voor amateurs ongetwijfeld zeer bruikbaar daar de bodemvalmethode hier heel duidelijk en uitvoerig wordt toegelicht. De determineertabellen tot op het genus- en soortniveau zijn gescheiden, dit in tegenstelling tot VENEMA (1969). Helaas wordt voor bepaalde soorten nog maar eens een nieuwe naamgeving gebruikt, gebaseerd op TURIN (1982), wat eventueel voor verwarring zou kunnen zorgen. Gelukkig wordt de oude nomenclatuur steeds vermeld. Ook heel positief is het feit dat twee pas vrij recent onderscheiden soorten, nl. *Pterostichus rhaeticus* en *Calathus erythroderus* reeds werden opgenomen. Verder wordt in de sleutel bij elke soort kort de zeldzaamheidsklasse, biotoopvoorkeur en verspreiding in Nederland vermeld, wat vanzelfsprekend als een interessante uitbreiding van de sleutel mag worden gezien.

Helaas zijn er ook enkele minder positieve opmerkingen te maken : zo worden goede determinatiekenmerken niet vermeld voor het onderscheiden van *Agonum micans* - *Agonum scitulum*, terwijl de microsculptuur wel degelijk konstant verschillend is tussen *Nebria brevicollis* - *Nebria*